

LO GERONÉS

SETMANARI PORTA-VEU DEL "CENTRE CATALANISTA DE GERONA Y SA COMARCA,"

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Gerona	1 pesseta trimestre
Fora	1'25 id. id.
Estranger	1'50 id. id.
Un número 10 cèntims	

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ
CORT-REAL 7-1.º

ANUNCIOS Y COMUNICATS
Preus convencionals

De tots los llibres, folletos, etc., que s' remetin á la Redacció, se'n donarà compte en lo Setmanari

Any 3.º

Diumenge 4 d' Octubre de 1896

Núm. 129

SECCIÓ GENERAL

QUI LLENGUA TÉ...

A Avinyó, la antiga ciutat papal de la Provensa, s'hi acaba de celebrar un Congrés *pera las reevindicacions de la llengua d' oc* en la escola, en la tribuna y en la trona.

A Fransa, com á Espanya, després del renaxement literari de las llengües no oficials ha vingut la reevindicació de la vida, dels drets d' aquestes llengües: les varietats naturals han rebrotat y reclaman vida desembrassada: lo taronger del fruit daurat del Mitgdie se seca y sa mustiuha trasplantat á les regions gelades del Nort y 'l pibet gegant del Nort se migra y s' empetiteix al bes dels raigs ardents del sol del Mitgdie. Y, no té remey; lo artificial, lo fictici, tart ó d' hora ha de fer lloch á lo natural y morir y desapareixer ofegat per la seva sempre crexent ufana.

Y no es qu' allí, com aquí, aquest renaxement, aquestes reevindicacions, no trobin obstáculos á la seva empremta. Allí, com aquí, los utopistes, los que volen banarho tot, senten tremolar la terra sota sos peus davant d' aquest nou esclat de les varietats naturals y rebelan y 's retorsan perque les lleys que governan lo mon no son les per ells fetes, les qu' ells voldrien imposarli.

Áxis com aquí senyalan als poders públichs lo desenrotlló del catalanisme com un perill crexent contra la seguretat de l' Estat, allí han senyalat lo Congrés d' Avinyó com una llevor de revolta y predicen l' esmentari contra las reevindicacions del Mitgdie. Y allí, com aquí, los caps de colla son los matexos; los que fan la pretensió de monopolisar la llibertat, los que volen imposar als poblés lleys contraries á les que Deu ha donalsi.

Los arguments y 'ls dicteris usats per uns y altres, si fa no fa, 'ls matexos. Llegiu sinó lo escrit per M. Lepelletier en l' *Echo de Paris*:

«Lo que prova ben be que en aquesta qüestió dels drets no s' tracta sino d' una tentativa de descentralizació legislativa, *del esbullament del enfecat de les lleys uniformes*, dels retorns als usatges y al dret de les provincies, es aquest congrés d' Avinyó organitzat per los trobadors.

«L' objecte del Congrés d' Avinyó es francament, podríam dir cinicament, atrevidament *separatista*. Se tracta de restablir la llengua d' oc en la tribuna, en la escola, en la tribuna. Evidentment, vetaquí una *utopia*, una *somni*; pero, no es una senyal del temps, com hauríem dit en la época d' En Jouffroy, açó de que s' gosaria formular exa proposició? Açó es una llevor de revolta llançada al etzar. En la ánima de les gentades no hi gritará ni mica, ara com ara. Pero 'l ferment quedarà y seu temps, en un medi propici y en circumstancies favorables, llevará aquest dolent grá. Caldrá allavors audir para estirparlo al ferro y al foch pera arrencar los arrels més petites: *tal vegada es més de bon seny com arrencar desde ara l' arrencament.*»

«Fa bé *L' Aióli* de riuresen: es efectivament xocant de veure á les darrerries del segle XIX los homes que parlen sempre de progrés, de llibertat, d' agermanament, an los que vulgan passar á foch y á sanch als poblés que cometen lo gros, l' incalificable delicté d' estimar la llengua propia més que totes les altres llengües, d' empenyarse en honrarla com es de justicia y de progrés lo seu us en totes les relacions de la vida.

«Pero ¿es lo reviscolament de les llengües lo que 's demana de test? No: la llengua es una part de l' ánima dels poblés; un poble viu mentres conserva la seva llengua y 'ls poblés que viuen un dia ó altre conseguen los drets que per ley natural los hi corresponen. Quan Deu permet que, per sobre tota la forsa y després les imposicions dels poderosos, un poble conservi la seva llengua, es que sa soberana voluntat es qu' aquest poble visca y si vol que visca es perque ha de complir encara algún fi. Lo bon sentit dels nostres trobadors ho havia comprés y perxó deyen: QUI LLENGUA TÉ

Á ROMA VÁ. Perque ho comprenen axís també, es perque los qui volen regir lo mon á son gust, quan algún poble los hi fa nosa pera sos designis tractan de ferlo desapareixer y un dels medis de que s' valen es pèndreli la llengua.

Qui llengua té á Roma vá. Perxó Catalunya, que té llengua, te fé y esperansa en lo pervindre, y perxó Provensa, que té llengua, deu tenir y té aximateix fé y esperansa en lo pervindre.

Lo Congrés d' Avinyó, malgrat les amenasses com deya *L' Aióli*, s' ha celebrat y la seva celebració ha sigut un éxit, com ho prova 'l que se 'l consideri com la deu d' una série de congressos que conduhirán al Sud de Fransa á una veritable descentralizació.»

Los acorts principals en ell adoptats son los següents:

Introducció en les escoles d' instrucció primaria de les obres clássiques pera la ensenyansa del francés, per medi d' estudis comparatius ab la llengua d' oc.

Inscripció de la llengua d' oc en les llistes de les llengües vives pera 'ls exámens del certificat de reválida.

Que 'l govern envihi al país d' oc magistrats de dit país.

Invitació als oradors á que en les reunions públiques se servixin de la llengua del respectiu país, y

Adoptar en interés d' una acció práctica y rápida, tot y mantenint lo dret dels diferents dialectes, l' unitat ortográfica establerta per En Mistral en lo *Tresor del Felibrige*.

No duptém de que aquestos acorts ferán lo seu camí y que la Fransa, que fins avuy havia sigut lo patró dels uniformistes y dels centralistes espanyols, donará á n' aquestos d' aquí endavant l' exemple del respecte y de la consideració als drets dels poblés que constitueixen l' Estat francés. Áxis nos ho fan creure les corrents qu' allí s' observan, y qu' hem senyalat més d' una vegada, y fins un fet darrerament ocorregut, de poca importancia si s' vol, que relata lo ja citat *Aióli*. Se tracta de que 'l mestre públich d' Orange se dirigí al Inspector de les escoles del Departament dihentli que per espay de més trenta anys l' ensenyansa de la llengua francesa li dona molta feyna y pobres resultats, y que axó l' ha decidit á ensajar un altre sistema que consisteix en fer traduhir als noys del provensal al francés, havent observat que d' aquesta manera traduhexen ab més afició y, per consegüent, ab més profit que no pel avans acostumat. Pero, *com aquestos exercicis están ab oposició ab lo Reglament que no autorisa en les escoles altre llengua que la francesa, li demana si pot continuar usant dita innovació.* Y l' inspector li ha respost que sí y que aprobava y tenia son método per excellent.

¿No es veritat que á Espanya no s' trobaria cap inspector que, fins convensut de la bondat y dels bons resultats del método, s' atrevís á autorisarlo? Si ho feya ¿pobre d' ell! ¿Qué significa la consecució del fi que s' proposa l' ensenyansa, davant *dels grans ideals* que s' proposa l' Estat al consignar en los Reglaments la prohibició en les escoles de tota altre llengua que no sia la oficial? Y, per altre part, ¿quí es un inspector qualsevol pera prescindir d' un Reglament fet per son superior gerárquich? ¿No s' va escandalitzar, fa poch temps, tot un ministre, al saber que hi havia á Espanya qui s' atrevia á ensenyar als noys la doctrina cristiana en l' únich llenguatge que aquestos poden entendre?

J. B. Y S.

DISTURBIS A FILIPINAS.

Baix l' epigrafe que caps aquestas ratllas, la casualitat ha fet que vingués á nostres mans un article publicat lo dia 24 de Mars del any 1888, en una notable revista que, durant llarch temps, veje la llum pública á la capital de Catalunya.

Lo títol, com no podia per menos, nos ha cridat l' atenció y hem sentit afany de llegirlo. Una volta llegit no hem pogut resistir á la temptació de reproduhirlo, donchs, no pot ésser més oportú en las presents circumstancias.

Llegéxino los nostres abonats y en ell hi trobarán bona part de las causas que han promogut las actuals revolts qu' amenassan la pérdua de nostras colonias.

Diu aixís l' article de referencia.

«De nou alguns periódichs han publicat que la pau de las grans colonias espanyolas de Oceanía está amensada. No s' han precisat encara 'ls fets y 's divaga sobre las causas que 'ls hajan produhit; pero apart de la immoralitat administrativa, no se 'ns amaga, y ho hem manifestat en altras varias ocasions, que existeix una causa molt fonda y permanent d' inquietut en l' afany que mostran los ministros d' Ultramar, de seguir la tradició unitarista, d' empenyarse en castellanisar las numerosas tribus que viuen baix lo domini d' Espanya. Recents son alguns decrets dats per l' actual ministre manant l' us de la llengua castellana en las escoles de Filipinas, amensant ab varias penas als mestres desobedients, y recomanant al clero de las islas sa cooperació en aytal desgraciad propósit; consegudas son també las complicacions que en los tribunals de la colonia porta 'l desconeixement de la llengua tagala que parlan los indigenas. Mentres subsisteixin las preocupacions que á Madrid dominan fa molt temps, mentres se pretengui per inspiració de nostra innata peresa com lo mes cómodo, factible y necessari, que per tot arreu s' parli la llengua que s' parla en la Porta del Sol, y que 'ls homes de tots los climas y de las més diferents rasses que componen los restos del antich esplendor d' Espanya se subjectin al mottlo madrileño, devém renunciar á ésser un poble colonizador y las revolucions y las guerras separatistas nos en convencerán, per desgracia d' Espanya y per molt lamentable que siga.

Fa pochos mesos que un ex-ministre, que qualsevol dia pot tenir de nou cartera gracias á la *benevolencia*, escribia en lo periódich «El Globo» (42 de Deseembre de 1887) los párrafos que aném a transcriure, que demostren la ofuscació que regna, en aquest punt, en lo judici de nostres polítichs, fins los més lliberals, empenyats en continuar la obra estéril dels reys absoluts. Aixís escribia l' ex-ministre á qui 'ns referim, y ho dexém en castellá perque no perdi gens de son valor autoritari y absorbent, ab la traducció.

«Lo que más abate y entristece al estudiar esta civilizació, es ver cómo en esa hermosa porción de España, dominada y explotada por nosotros hace más de tres siglos, ocupada casi totalmente por frailes, el gran elemento colonizador que allí hemos tenido, gobernada por tantas eminencias en el ejército, en la administración, y en las ciencias, y después de gastados tesoros inmensos en la obra de su regeneración social, sólo unos 200,000 habitantes, de los siete u ocho millones que lo pueblan, hablen nuestro idioma, que es el idioma pátrio, y que es, además, el oficial, el obligatorio desde 1550. Esto ni se comprende, ni se explica, dada la índole de aquellos habitantes, de suyo dóciles, sumisos é inteligentes.»

«Desde la ley 10, título I, libro VI de la Recopilación de Indias, en que se ordenó, que se establecieran escuelas para enseñar á los naturales del país el castellano, y la Pragmática de Felipe IV de 1664, mandando á los curas y doctrinarios, que dispusieran que á todos los indios les fuera enseñada nuestra lengua para que aprendieran la doctrina cristiana, y consiguieran otras utilidades en su gobierno y modo de vivir, hasta la Real cédula de 7 de Mayo de 1818, disponiendo que se preguntase á los Capitanes generales, en los juicios de reincidencia, si habían mandado á los párrocos que cumplieran aquella obligación, y el R. D. de 1863, ordenando la creación de Escuelas Normales, son muchas las disposiciones emanadas del Gobierno de la Metrópoli para que se enseñe el idioma pátrio; y sin embargo, sólo lo hablan poco más que el 2 por 100 de sus habitantes.»

«En la memoria del ilustre Escosura de 5 de Julio de 1885 se encuentran datos harto desconsoladores y tristes sobre este hecho inconcebible, que tantos males engendra, que tantas dificultades crea, que tantos y tan insuperables obstáculos levanta para realizar la obra de la civilizació de aquellos países, y que tanto ridículo ya que no deshonor, hace caer sobre el Gobierno de la Nación.»

«Nuestras actuales leyes, no tan sabias, ni tan prudentes, ni tan previsoras, dados los tiempos y su cultura, como las primitivas de Indias, se dan para gentes que no las comprenden, y su aplicación se confía á autoridades, que á su vez desconocen el idioma del país. Es decir: que gobernantes y gobernados no se entienden; que los jueces juzgan y sentencian, sin darse cuenta de los hechos que se confían á

SECCIO D' ANUNCIIS

SUCURSAL JUNCOSA

13 Plassa de la Constitució 13,
Gerona

DESPATX CENTRAL
10 FERNANDO VII 10
BARCELONA

Aquesta antiga y tan acreditada casa se dedica unicament al comer de XACOLATES, SUCRES, CAFÈS y THÈS.

Reb directament los llegítims sucres de la isla de Cuba, els cafès de Puerto-Rico HACIENDA, MARTINICA, MAYAGUEZ, MOCA Y CARACOLILLO de CEYLAN; de a qui el gran consum qu' es fa d' aquests articles.

Aquesta casa torra diariament lo café y se distingeix per la calitat y puresa d' ell.
Recomana que per obtenir un bon café aromàtic y fort se usin las barrejas en iguals parts del MOCA y PUERTO-RICO, aixís com lo CARACOLILLO y MOCA, evitant sempre que bulli puig que deu ésser una pura infusió.

Gran surtit de THÈ del Nord de Xina y del Japó. Aquesta excelent beguda sols pot obtenirse en las clases d' ORANGE (Carte Rouge) LIPTON, ORANY PECCO, MENLANGE.

Especialitat en lo SOUCHONCH. Aquesta clase es el mes fort y deu emplearse en menos quantitat de la que generalment se usa; una lliure de THE SOUCHONCH equival a 4 lliures d' altres thès.

MAXIM FERNANDEZ

PERRUQUER DE S. M.

Aygua Minóxima vegetal pera tenyir lo cabell. No te rival en lo mon, perquè a més de sos efectes marevellosos, no taca ni perjudica la pell en lo més mínim.
Aquest assombrós y sorprenent específich, se ven en dita perruqueria.

24, RAMBLA DE LA LLIBERTAT 24,
GERONA.

Grans rebaxes al engrós.

Escolta lector; si ets vell y 'l cap blanc te desfigura, t' he de dar un bon concell: si 't vols tenyir be 'l cabell fesho ab aquesta tinture.

TINTURA ABISINIA INSTANTANEA

EDICIÓ DE PROPAGANDA
DEL COMPENDI DE LA

DOCTRINA CATALANISTA

PREMIAT EN LO CONCURS REGIONALISTA

del "CENTRE CATALÀ, de Sabadell

Aprobat per la Junta Permanent de la Unió Catalanista

Tirada 100.000 exemplars

Forma un opúscul de 32 planes en octau, d' esmerada mpresió sobre paper satinat y ab cubierta de color.

PREU: 15 céntims.

Les demandes al engrós al Secretari del «Centre Català» de Sabadell.

PIANOS Y HARMONIUMS

—DE—

DIEGO SALAS

SE VENEN A PLASSÓS Y AL CONTAT

SE LLOGAN, RECOMPOSAN Y AFINAN

Magatzems: Bell-lloch, n.º 1.—botiga

MEDICAMENTS AGREDITATS RECOMENATS PER LA CIENCIA MÉDICA

Xarop d' Hipofosfits GIMBERNAT

Lo mellor dels tònics reconstituyens coneguts, desperta la gana, cura l' anèmia, clorosis (colors tristos), malalties medulars, histerisme, insomni; d' efectes sorprenents en les convalecències: Ampolla 10 rals.

Vi restaurador GIMBERNAT

Probes repetides fetes per distingits facultatius han demostrat qu' era lo «Restaurador» per excelencia, pera combatre l' escrofulisme (tumors frets) raquitisme, caries dels ossos, linfatisme, tisis, debilitats hereditaries ó adquirides, vellesa prematura y totes les malalties quina causa sia la debilitat ó falta de nutrició.

Te un gust agradable, de manera que en comptes de repugnar al malalt, aquest lo pren ab gust. Ampolla 12 rals

Vi de nou de kola GIMBERNAT

Considerat com aliment poderós d' economia, regulador del cor, estimulador de les funcions digestives y despertador de tot organisme empobrit: Preu 8 rals.

SE VEN AL ENGRÓS

Farmacia del autor Conde del Asalto, 14.—BARCELONA
Al detall en totes les farmacies.

Gran Sastreria «La mpurdanesa»

DE

Joseph Puig y Fábregas



SASTRE DE LA REAL CASA

Plassa del Oli.—GERONA.

Ultimas novetats.—Géneros de moda per senyoras y caballers.

Preus modichs.

SABATERIA

DE

JOSEPH M. VENTÓS

Calsat pera senyors, senyoras y nens.
Especialitat pera 'l que s' encarregui expressament.

IMPREMPTA Y ENQUADERNACIÓ

MANEL LLACH

Ferreria Vella, 5 || GERONA || Mercaders (Neu) 12

Impressió de tota clase d' obras, folletos, circulars, sobres, paper comercial, tarjetas, esquelas mortuorias, facturas y demés objectes referents al ram d' Imprempta.

Assortit de tots los documents y demés objectes pera la Guardia Civil.

Documents pera los Municipis y Jutjats municipals.

Encuadernació de tota clase de llibres per luxosos que sian.

Preus sumament baratos

500 fulls de paper comercial timbrat 5 ptes. | 1000 sobres comercials timbrats 5 ptes.

FERRERIA VELLA, 5—GERONA

BANCH VITALICI DE CATALUNYA

Companyia general de segurs sobre la vida establerta a Barcelona

CAPITAL SOCIAL

10.000.000 DE PESSETES

Capitals suscrits fins al 31 Dezembre 1893 87,949,791'98 ptes
Actiu en idem. 15,337,928'87 »
Sinistres pagats fins a idem. 32,82,316'69 »
Reserves ó fondos de segur a idem. 4,178 675'62 »

Les principals classes de segur son:
Vida entera.—Capital pagador a la mort del assegurat, a la seva dona, fills ó qualsevol altre persona designada anteriorment.

Misto.—Capital pagador al assegurat si viu lo die fixat; ó, immediatament d' ocorrer la seva mort, a la persona designada per ell mateix.

Terme fixo.—Capital pagador en lo die fixat sia al assegurat ó als seus hereus. En cas de mort del assegurat s' acaba lo pago de les primes.

Aquestos segurs 50 per 100 dels beneficis de participan en un 100 de la Companyia.

SEGURS DE CAPITAL APLASSAT

Segurs temporals.—Segurs de sobrevivencia

SEGURS MIXTOS A CAPITAL DOBLAT

Rentes Vitalicies.

Delegat General a n' aquesta provincia:

Joseph Coderch y Bacó, advocat.—GERONA.

FONTBERNAT---Callista

—(Ulls de poll)—

S' ARREGLAN LOS PEUS A DOMICILI

PROGRÉS, 23---Perruqueria.

GEOGRAFIA DE CATALUNYA

PER EN FRANCISCO FLOS Y CALCAT

Consta de 208 planas, conté alguns gravats entre ells dos mapas, y no mes val l' exemplar encuadernat

SIS RALS

Al engrós a QUINZE PESSETAS la dotzena.

De venda en la llibreria de D. Joseph Franquet

FILL DE FRANCISCO VILARDELL Y COMP.ª

SALT

Molí Fariner

Sistema AUSTRO-HUNGAR y de MOLAS

Tant per l' un com per l' altre sistema se fan las moltas a preus sumament modichs.

ESTABLIMENT Y TALLER

DE

PAU CASSÀ

PINTOR Y EMPAPERADOR

Magnífichs mostruaris de papers pera decorar habitacions desde 25 céntims a 30 pessetas la pesa.

Cromos, motlures, transparents y cuadros

Novetat, bon gust y economia

Gerona.—Baxada del Pont de pedra, 14

LO GERONÉS

SETMANARI PORTA-VEU

del «Centre Catalanista de Gerona y sa Comarca».

Redacció y Administració. Cort-Real núm. 7.—1.ª

PREUS DE SUSCRIPCIÓ:

Gerona.	1	peseta	trimestre
Fora.	1'25	id.	id.
Estranger.	1'50	id.	id.

Un numero sol, 10 céntims